

Suriyelilere Yönelik Önyargılar: Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Algılanan Tehdidin Rolü

Hamza Bahadır Eser* & Koray Çetinceli**
Zafer Özkan*** & Eda Ot Hancı****

Öz

Göçmenlere yönelik önyargıları anlamak için atılması gereken en önemli adımlardan ilki, önyargıların altında yatan sosyal psikolojik faktörlerin incelenmesidir. Bu bağlamda dünyada en çok Suriyeli göçmeni barındıran Türkiye’de göçmenlere yönelik önyargıların araştırılması önem arz etmektedir. Bu çalışmada (N = 510), sosyal baskınlık yönelimi ve bütünlük tehdit teorisi perspektiflerinden Suriyelilere yönelik önyargılar, olumlu ve olumsuz duygulanım üzerinden incelenmiştir. Yapısal eşitlik modeli analizi sonuçlarına göre, sosyal baskınlık yönelimi yükseldikçe bireylerin Suriyelilere yönelik olumlu duyguları azalırken, olumsuz duyguları artmaktadır. Ayrıca, algılanan tehdidin söz konusu ilişkileri açıklamada aracılık etkisinin bulunduğu çalışmada elde edilen diğer bir bulgudur. Çalışmanın sonuçları, sosyal baskınlık yönelimi ve bütünlük tehdit teorisi ile ilgili yapılan önceki çalışmalarla örtüşmekte ve Türkiye’deki Suriyeliler bağlamında bu sonuçları tekrarlaması bakımından literatüre katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Baskınlık Yönelimi, Algılanan Tehdit, Önyargı, Duygulanım, Suriyeliler, Göçmenler.

Prejudices Towards Syrians: The Role of Social Dominance Orientation and Threat Perceptions

Abstract

One of the most important steps to be taken to understand prejudices against immigrants is to examine the social psychological factors underlying prejudices. In this context, investigating prejudices against immigrants in Turkey, which hosts the largest number of Syrian immigrants in the world, is important. In this study (N = 510), prejudice against Syrians, were examined by examining positive and negative affections from the perspectives of social dominance orientation and integrated threat theory. According to the results of the structural equation model analysis, as social dominance orientation increases, individuals’ positive affections towards Syrians decreases while their negative affection increases. In addition, another finding of the study is that perceived threats have a mediating effect in explaining these relationships. The results of the study overlap with previous studies on social dominance orientation and integrated threat theory and contribute to the literature in terms of replicating these results in the context of Syrians in Turkey.

Keywords: Social Dominance Orientation, Perceived Threat, Prejudice, Affection, Syrians, Immigrants.

*Prof. Dr. | Süleyman Demirel Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
bahadireser@sdu.edu.tr | ORCID: 0000-0003-4063-051X

**Dr. Öğr. Üyesi | Süleyman Demirel Üniversitesi, Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü
koraycetinceli@sdu.edu.tr | ORCID: 0000-0002-3745-0545

***Dr. Öğr. Üyesi | Ordu Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Jagiellonian University, Faculty of Philosophy, Institute of Psychology | zaferozkan@odu.edu.tr | ORCID: 0000-0001-7831-2491

****Bağımsız Araştırmacı | edaot38@gmail.com | ORCID: 0000-0003-1505-2324
DOI: 10.36484/liberal.1488230

Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 29, Sayı:115, Yaz 2024, ss. 169-190.
Gönderim Tarihi: 22 Mayıs 2024 | Kabul Tarihi: 24 Eylül 2024

Giriş

Aşırı sağ popülizm ve göçmen karşıtlığı gerek Avrupa (Eser ve Çiçek, 2020; Saraçlı, 2023; Lindholm vd. 2024) gerek Güney Amerika'da (Kestler, 2022) gerekse Kuzey Amerika'da (Cremer, 2023; Rodríguez-Pose vd. 2023) giderek yükselmektedir. Ülkemizde de göçmenlere yönelik olumsuz tutumların varlığını bulgulayan (Barın, 2023; Oğuz ve Oğuz, 2023; Biber, 2024; Şimşek, 2024) göçmenleri suçla ilişkilendiren algıları ortaya koyan (Ocaklı ve Avaner, 2023) çalışmalar halihazırda mevcuttur. Bu bağlamda sayıları milyonlarla ifade edilen göçmene ev sahipliği yapan Türkiye'de aşırı sağ popülizm ve ırkçılığın yakın gelecekte kendisine (siyasal) alan bulma riski, toplumsal barış ve uyumun sürdürülebilmesi adına göz ardı edilmemesi gereken bir husustur. Farklı etnik kökenlere sahip, sayıları milyonlarla ifade edilen göçmene ev sahipliği yapan ülkemizde göçmenlere yönelik olumsuz tutumların araştırılması bu riskin önünün alınması adına önemli bir işlev görecektir.

Bilindiği üzere Türkiye'deki göçmenler arasında en büyük grubu (04.04.2024 itibari ile) 3.120.43 kişi ile Suriyeliler oluşturmaktadır (Türkiye İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı [goc.gov.tr], 2024). Suriye'de başlayan olaylar neticesinde 2011 Mart ayı itibari Suriyeli göçmenler ülkemize kabul edilmeye başlanmışlardır (goc.gov.tr, 2024). Bugün gelinen noktada gerek toplumsal gerekse siyasal olarak beklenti Suriyelilerin ülkelerindeki koşulların elvermesi durumunda ülkelerine geri dönmeleridir. Bununla birlikte Suriyeli göçmenlerin ciddi bir kısmının da kalıcı olma ihtimali gözden ırak tutulmamalıdır. Diğer bir ifade ile bu birlikteliğin 10 yılı aştığı düşünülünce, orta uzun vadede Suriyelilerin bir kısmının Türkiye'de yaşamaya devam edecekleri öngörülebilir (Barın, 2023). Bu bağlamda Suriyeli göçmenler konusu gerek siyasal (Arslan, Çiçek ve Baykal, 2021; Hiçdurmaz, 2023; Sarıdağ ve Eser, 2023b) gerek sosyolojik (Eser, Çetinceli ve Uygur, 2023; Padır ve Erdur-Baker, 2023) gerekse sosyo-psikolojik (Eser ve Uygur, 2019; Uygur vd. 2024) boyutları ile çok kapsamlı bir konu olup farklı veçheleri ile irdelenmesi gereken bir toplumsal sorun alanıdır. Bir sorun alanıdır zira Suriyelilerin hukuki statüsü (Barın, 2023; Günay ve Eser, 2022; Yılmaz, 2023) Türkiye'de dünyaya gelen Suriyeli çocukların kimlik kazanımları (Akgün, 2023; Çobanoğlu, 2024), eğitimleri (Fidan ve Taş, 2023), Suriyelilerin toplumsal uyumları (Çiçek, 2022a; Çiçek, 2022b; Binay ve Çetin, 2023) orta vadede Türkiye toplumunu bekleyen önemli meseleler olarak sayılabilir.

Burada vurgulanması gereken diğer önemli bir husus, toplumların refah seviyesinin yükselmesi ile toplumu oluşturan grupların karşılıklı uyumu arasında önemli bir bağ olduğudur. Özellikle farklı grupların bir arada ya-

şadığı, göç alan toplumlarda gruplar arası uyumun sağlanması, işaret edilen refah önkoşulları arasındadır (Dustmann vd., 2012; Rowthorn, 2008; Kancs ve Lecca, 2018; Quak, 2019). Bu doğrultuda orta-uzun vadede ülkemizde yaşayan Suriyelilerin uyumunun artmasının ekonomi üzerinde olumlu etkilerinin olması beklenebilir. Bununla birlikte ev sahibi toplumun göçmenlere yönelik tutumları da göçmenlerin uyum düzeyleri üzerinde doğrudan etkili olmaktadır. Özellikle göçmenlerin (ev sahibi toplumdan kaynaklanan önyargıların türevi olarak) algıladığı ayrımcılığın, onların kendi etnik kimlikleri ile özdeşleşmelerini arttırdığı (Verkuyten ve Thijs, 2002; Verkuyten ve Martinovic, 2006) ve bu durumun göçmenlerin uyum düzeylerini olumsuz etkilediği hususu literatürde sıkça tartışılmalı bir sorundur (Bender vd., 2022; Güler ve Yıldırım, 2022; Yang vd. 2023). Bununla birlikte, Covid-19 Pandemisi ve sonrasında yaşanan Rusya-Ukrayna Savaşı ve 6 Şubat 2023 depremleri gibi faktörlerin de etkili olduğu ekonomik koşullar, ülkemizde göçmenlerin tehdit olarak algılanması (Rios vd., 2018; Stephan ve Stephan, 2000, Stephan, 2012) ve önyargıların yaygınlaşması riskini artırmaktadır (Campbell, 1965; Sidanius ve Pratto, 1999). Ayrıca gruplar arasındaki eşitsiz paylaşımın sürdürülmesine yönelik tutumlar böyle dönemlerde güçlenmektedir (Ho vd., 2012; Sibley ve Liu, 2010; Trounson vd., 2015).

Bu noktadan hareketle ev sahibi toplumda kaynakların paylaşılması ve kültürel kaygılardan doğan orta uzun vadede görülebilecek hoşnutsuzluklar ile göçmenlerin uyumunu olumsuz etkileyebilecek faktörlerin anlaşılması, gruplararası uyumun tesisi adına önem arz etmektedir. Konunun farklı yönleri ile irdelenmesinin, konunun ilgililerine ve karar alıcılara daha bütüncül bir bakış açısı kazandıracağını ifade etmek mümkündür. Bu çabaların, iki toplumun bir arada yaşamasından kaynaklanması muhtemel toplumsal sorunları anlamayı, öngörmeyi ve çözüm üretmeyi kolaylaştırması beklenebilir. Yine, Suriyeli göçmenlere yönelik tutumların sosyo-psikolojik bileşenlerinin irdelenmesinin, iki grup arasındaki ilişkinin gerek anlaşılması gerekse sağlıklı bir zeminde sürdürülmesine katkı sunması beklenebilir. Zira sosyal baskınlık yönelimi ile önyargılar arasındaki ilişki alanda sıklıkla ele alınmakla beraber gerek araştırmanın yapıldığı politik konjonktür gerekse önyargının sosyal mesafe, yabancı düşmanlığı gibi değişkenlerden farklı olarak duygulanım ile ölçülmesi, çalışmanın alana katkı sunma potansiyeline sahip, özgün bir araştırma olduğuna işaret etmektedir.

Teorik Çerçeve

Sosyal Baskınlık Teorisi

Sosyal baskınlık yönelimi (social dominance orientation) gruplararası tutum ve davranışların en güçlü belirteçleri arasındadır (Ho vd., 2012; Louis vd., 2007). Teori sosyal sistemlerin en az iki sosyal gruptan oluşan grup temelli, hiyerarşiler üzerine kurulu olduğunu savunur. Bu hiyerarşik yapıda üstte görece baskın bir grup ve altta bir veya birkaç alt statü grubu yer alır (Sidanius vd., 1994; Pratto vd., 1994). Öncelikle ifade edilmelidir ki sosyal baskınlık yöneliminin, kendisi ayrımcılığı üreten bir tutumdur (Sidanius vd. 1991; Sidanius vd., 1994). Sosyal baskınlık yönelimi baskın bireylerde kendi gruplarının diğer grup veya gruplardan üstün ve ayrıcalıklı olması gerektiği düşüncesi hakimdir (Hasta ve Karaçanta, 2017; Pratto vd., 1994; Sidanius vd., 2006). Bu ayrıcalık/üstünlük arayışı siyasal güç, zenginlik, asayiş, iyi beslenme, nitelikli barınma, eğitime erişim gibi toplumun pozitif değerlerinin paylaşımında kendini gösterir (Sidanius vd., 2006). Sosyal baskınlık yönelimi güçlü olan bireyler eşitsizliğin kendi grupları lehine sürdürülmesinden rahatsız olmazlar. Bu durum, belirli bir (dezavantajlı) gruba yönelik önyargı, ayrımcılık belirli (avantajlı) bir etnik, kimliğin veya kültürün yüceltilmesi gibi araçlar kullanarak meşrulaştırırlar (Pratto vd., 1994). Özetle sosyal baskınlık yöneliminin dezavantajlı gruplara yönelik önyargılar üzerinde belirleyicidir

Bütünleşik Tehdit Teorisi

Sosyal baskınlık yönelimi ve göçmenlere yönelik negatif kalıp yargılar arasındaki ilişkiyi ele alan diğer bir referans kaynağı bütünleşik tehdit teorisidir (integrated threat theory)'dir (Makashvili vd., 2018; Stephan ve Stephan, 1985; Stephan ve Stephan, 1996; Stephan, vd, 2008; Stephan, vd, 2009; Stephan, 2014; Ward ve Masgoret, 2006). Bütünleşik tehdit teorisine göre, gerçekçi (realistic threat) ve sembolik (symbolic threat) olmak üzere iki tür tehdit vardır (Stephan ve Renfro, 2002; Stephan ve Stephan, 2000). Gerçekçi tehditler, iş, eğitim ve sosyal haklar gibi konularda göçmenlerden kaynaklanan (refah düzeyine ilişkin) fiziksel kaygıları kapsar (Rios vd., 2018; Stephan ve Stephan, 2000; Stephan, 2012). Sembolik tehditler ise göçmenlerin ev sahibi toplumun kültürel değerlerini bozacağına dair endişeleri içerir (Rios vd., 2018; Stephan, 2012; Stephan vd., 1999). Bu bağlamda göçmenlere yönelik önyargılar ile gerçekçi ve sembolik tehdit algıları arasında ilişki olduğunu ifade etmek mümkündür. (Çalışmada katılımcıların tehdit algılamalarının ölçümünde Balaban'ın (2013) geçerlemesini yaptığı ölçek kullanılmıştır. Ba-

laban çalışmasında algılanan tehditleri genel tehdit ve kültürel tehdit olarak adlandırılmıştır. Bu sebeple çalışmanın devamında katılımcıların tehdit algılarına ilişkin yazım, analiz ve değerlendirmelerde “genel tehdit” ve “kültürel tehdit” nitelermeleri kullanılacaktır.)

Gerçekçi Çatışma Teorisi

Sidanius ve Pratto'nun sordukları “Bir grup diğer gruba niçin baskı ve ayrımcılık uygular? Bu baskıyı ortadan kaldırmak neden zordur?” soruları önyargıların anlaşılabilir çabasında önemli bir başlangıç noktasıdır (Sidanius ve Pratto, 1999). Bu iki soru özünde gruplararası ilişkilerin niteliğine işaret etmektedir. Muzafer Sherif vd.'in iki grup arasında çatışma, düşmanlık ve önyargının ortaya çıkışını ve çözüm yollarını anlamaya yönelik yaptıkları Haydutlar mağarası deneyinde (Robbers Cave experiment) toplumsal grupların grup kimliği inşa süreçleri, aralarında rekabet olması durumunda karşılıklı geliştirilen saldırgan tutumlar ve kalıp yargılar konusu ele alınmıştır (Sherif vd. 1988). Deney, kıt kaynakların paylaşılmasında grupların nasıl karşı karşıya geldiğini açıklayan gerçekçi çatışma teorisinin anlaşılması açısından oldukça önemli bir referans noktası olmuştur. Gerçekçi çatışma teorisi kısaca bir grubun kazancının diğerinin kaybı olduğu algısının, rekabet edilen gruba yönelik tehdit algılarına dönüşeceğini vurgular. Aynı zamanda bu durumun rakip gruba yönelik önyargılar ile negatif kalıp yargılar inşa edilmesi, grup içi dayanışma, grup kimliğinin farkına varılması ve yine rakip gruba yönelik ayrımcılık ile sonuçlanacağını ifade eder (Campbell, 1965; Sidanius ve Pratto, 1999). Ev sahibi toplumun, göçmenleri kendisine rakip/tehdit olarak konumlandırması durumunda onlara karşı negatif önyargılar (çalışmanın bağımlı değişkeni) geliştirebileceği öngörülebilir.

Sosyal Baskınlık Yönelimi – Algılanan Tehdit- Önyargı İlişkisi

Sosyal baskınlık yöneliminin göçmenlere yönelik tehdit algılarını, olumsuz önyargıları, rekabet algısı gibi tutumları güçlendirdiğini ifade etmek mümkündür. Halabi vd. (2008) deneysel çalışmalarında, sosyal baskınlık yönelimi yüksek bireylerin, gruplarına yönelik bir statü tehdidi olduğunda dış gruba yönelik yardım davranışlarını azalttıkları ortaya konmuştur. Benzer şekilde, Costello ve Hodson (2010) tarafından yürütülen deneyler, göçmenlerle ilişkin gerçekçi ve sembolik tehditlerin varlığında sosyal baskınlık yönelimi yüksek kişilerin yardım etmeye daha fazla direnç gösterdiğini ortaya koymuştur. Sidanius vd. (1996) ev sahibi toplumun sosyal baskınlık yönelimlerinin güçlenmesi ile ırkçı tutumların sergilenmesi arasında doğrusal bir ilişki bulmuşlardır. Yine,

Snellman ve Ekehammar (2005), sosyal avantajlı grupların baskınlık yönelimleri ile dezavantajlı gruplara (etnik gruplara) yönelik önyargılar arasında da doğrusal bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde sosyal baskınlık yönelimi ile çoğunluk dışında kalan etnik azınlık/gruplara yönelik önyargılar arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu Sibley ve Liu'nun (2010) çalışmalarında da görülmüştür. Yine Wollast vd., (2023) sosyal baskınlık yöneliminin göçmenlere yönelik önyargılar üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuşlardır.

Kıt kaynaklara yönelik rekabetin yükseldiği ekonomik kriz durumlarında göçmenlere yönelik önyargıların güçlenmesini beklemek mümkündür. Duckitt'in öğrenciler üzerinde yaptığı bir çalışmada (2006) sosyal baskınlık yöneliminin dezavantajlı gruplara yönelik önyargıları hâlihazırda güçlendirdiğini, bu grupların, avantajlı grubun rekabet ettiği bir grup olması durumunda sosyal baskınlık yönelimi ile önyargılar arasındaki doğrusal ilişkinin daha da belirgin hale geldiği sonucuna ulaşmıştır. Matthews ve Levin (2012) sosyal baskınlık yöneliminin, göçmenlere yönelik ekonomik tehdit algıları üzerinde etkili olduğunu, ekonomik ve kültürel tehdit algılarının da önyargılar üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuşlardır. Balaban (2013) gruplar arası önyargıların bileşenlerini irdelediği çalışmasında sosyal baskınlık yönelimi, genel tehdit algıları ve olumsuz önyargılar arasındaki ilişki olduğunu ortaya koymuştur, Benzer şekilde İtalya'da (yine üniversite öğrencileri ile) yapılan bir çalışmada sosyal baskınlık yöneliminin, göçmenlere yönelik önyargıları güçlendirdiği (Miglietta vd., 2014) bulgusu elde edilmiştir. Jedinger ve Eisentraut (2019) Almanya'da yaptıkları çalışmada Müslüman göçmenlere ve yabancılara yönelik tutumların ev sahibi toplumun kültürel ve ekonomik tehdit algıları tarafından yordandığı, benzer şekilde Vallejo-Martin vd. (2021), sosyal baskınlık yönelimi ile gerçekçi ve sembolik tehdit algılarının göçmenlere yönelik olumsuz tutumlar üzerinde etkili olduğu bulgularını elde etmişlerdir.

Çalışmada göçmenlere yönelik ön yargılar duygulanım üzerinden ölçülecektir. Dış gruba yönelik olumlu, olumsuz duygu ifadelerinin önyargıların ölçümünde kullanılması alanda yaygın bir kullanıma sahip olup literatürde sosyal baskınlık önyargı ilişkisini duygulanım üzerinden, algılanan tehditler aracılığıyla irdeleyen çalışmalar hali hazırda mevcuttur. Zira Matthews ve Levin (2012) araştırmalarında sosyal baskınlık yönelimi dış gruba yönelik duygulanım arasında ilişkide tehdit algılarının etkili olduğunu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Karaoğlu (2015) çalışması sonucunda tehdit algılamalarının sosyal baskınlık yönelimi ile duygulanım arasındaki ilişkide etkili olduğunu bulgulamıştır. Yine Vallejo-Martin vd., (2021) çalışmalarında, sosyal baskınlık yönelimi ve algılanan tehdidin göçmenlere yönelik önyargıları duygulanım üzerinden açıklamada etkili olduğu sonucuna ulaşmışlar-

dır. Alanyazından hareketle sosyal baskınlık yöneliminin göçmenlere yönelik olumsuz önyargıları güçlendireceğini bu ilişkide algılanan tehdidin etkili olduğunu ifade etmek mümkündür.

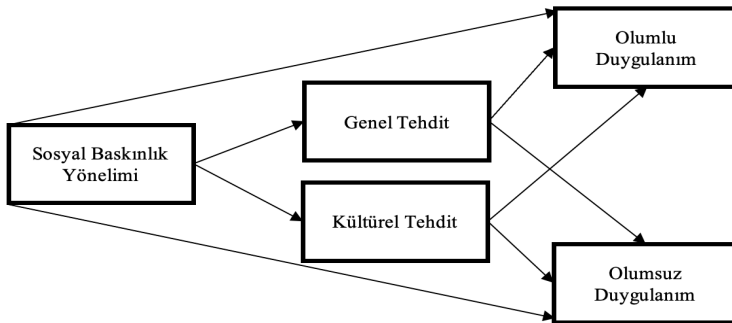
Yöntem

Yöntem başlığı altında araştırma modeli ve hipotezler, araştırma evren ve örnekleme, veri toplama araçları (sosyal baskınlık yönelimi ölçeği, algılanan tehdit ölçeği, önyargı ölçeği/dış gruba yönelik olumsuz duygular ölçeği) ele alınacaktır.

Araştırma Modeli ve Hipotezler:

Öğrencilerin sosyal baskınlık yönelimlerinin göçmenlere karşı önyargılarına etkisi ve bu etkide göçmenlere karşı algıladıkları tehditten aracılık durumunun tespit edilmesi için oluşturulan yol analizine ait model Şekil 1'de gösterilmiştir. Konuya ilişkin öncü literatürün irdelenmesi sonucunda (H1 ve H2 hipotezleri için) sosyal baskınlık yönelimi ile dış gruba yönelik tehdit algıları arasında ilişki olduğu (Balaban, 2013; Matthews ve Levin; 2012), (H3 ve H4 hipotezleri için) yine sosyal baskınlık yöneliminin dış gruba yönelik önyargıları etkilediği (Duckitt, 2006; Miglietta vd., 2014; Sidanius vd., 1996; Snellman ve Ekehammar, 2005; Sibley ve Liu, 2010; Wollast vd., 2023), (H5, H6, H7 ve H8 hipotezleri için) dış gruba yönelik tutumlar ile dış gruba yönelik tehdit algıları arasında ilişki olduğu (Jedinger ve Eisentraut; 2019; Martin vd., 2021) ve son olarak (H9 ve H10 hipotezleri için) sosyal baskınlık yönelimi, algılanan tehdit ve dış gruba yönelik önyargıların (duygulanım) ilişkili olduğu (Karaoğlu, 2015; Matthews ve Levin, 2012; Vallejo-Martin vd., 2021) görülmüş olup, araştırma modeli olarak, sosyal baskınlık yönelimi bağımsız değişken, olumlu ve olumsuz duygulanım bağımlı değişken, genel ve kültürel tehdit algılarının ise aracı değişken olacağı bir model öne sürülmüştür.

Şekil 1. Araştırma Modeli

Araştırma modeline bağlı olarak oluşturulan hipotezler aşağıda verilmiştir.

H₁: Sosyal baskınlık yönelimi, genel tehdit algısını pozitif yönde etkilemektedir.

H₂: Sosyal baskınlık yönelimi, kültürel tehdit algısını pozitif yönde etkilemektedir.

H₃: Sosyal baskınlık yönelimi, olumlu duygulanımı negatif yönde etkilemektedir.

H₄: Sosyal baskınlık yönelimi, olumsuz duygulanımı pozitif yönde etkilemektedir.

H₅: Genel tehdit algısı, olumlu duygulanımı negatif yönde etkilemektedir.

H₆: Genel tehdit algısı, olumsuz duygulanımı pozitif yönde etkilemektedir.

H₇: Kültürel tehdit algısı, olumlu duygulanımı negatif yönde etkilemektedir.

H₈: Kültürel tehdit algısı, olumsuz duygulanımı pozitif yönde etkilemektedir.

H₉: Katılımcıların sosyal baskınlık yöneliminin duygulanım değişkenleri üzerindeki etkisinde algılanan genel tehdidin aracılık rolü vardır.

H₁₀: Katılımcıların sosyal baskınlık yöneliminin duygulanım değişkenleri üzerindeki etkisinde algılanan kültürel tehdidin aracılık rolü vardır.

Araştırma Evren ve Örneklemi

Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin durumu ve geleceğine yönelik politika önerileri 2023 genel seçimleri öncesinde sıklıkla siyasal söylemin gündemi olmuştur. Bu bağlamda göçmenlere yönelik tutumları ele alan çalışma verileri 2023 yılının Nisan ayında toplanmaya başlanmıştır ve Türkiye genel seçimlerinin ikinci turunun yapıldığı 28 Mayıs 2023 tarihinin hemen öncesinde veri toplama işlemi sonlandırılmıştır. Çalışma evrenini Süleyman Demirel Üniversitesi'nde eğitim alan 39.364 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışma örnekleminin %95 güven aralığında 50.000 kişilik evren büyüklüğü için 381 öğrencinin yeterli olacağı değerlendirilmiş (Can, 2017) ve çevrimiçi yollanan anketlere 556 öğrenciden geri dönüş alınmış, 510 anket formu analize dahil edilmiştir. 18-25 yaş aralığında (:21.5; S.S: 1.81) 319 kadın (%63), 191 erkek (%37) olmak üzere 510 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Bu araştırma için Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan 11.04.2023 tarihli, 135 nolu toplantı ve 1 sayılı karar ile etik kurul izni alınmıştır.

Veri Toplama Araçları:

Araştırmada veri toplama için nicel araştırma yöntemlerinde sıklıkla kullanılan çevrimiçi anket yönteminden yararlanılmıştır. İki bölümden oluşan ankette formunun birinci bölümünde katılımcıların demografik özellikleri ile ilgili sorular, ikinci bölümünde ise aşağıda bilgileri yer alan ölçekler bulunmaktadır. Çalışmadaki tüm değişkenlerin ölçülmesinde katılımcılar verilen ifadelerle ne derece katılıp katılmadıkları 7'li (1: Kesinlikle Katılmıyorum- 7: Kesinlikle Katılıyorum) Likert tipi ölçeklere göre yanıtlamışlardır.

Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği

Sosyal baskınlık yöneliminin ölçülmesinde Ho vd. (2015) tarafında geliştirilip Türkçeye uyarlaması Kaynak vd. (2021) tarafından yapılmış 2 boyutlu 16 maddelik yeni sosyal baskınlık yönelimi ölçeği (SBY7) kullanılmıştır. Ölçeğin Eşitlik Karşıtı Olma Boyutuna yönelik (SBY-EKO) ve Sosyal Baskınlık Yönelimi- Baskınlık (SBY-B) olarak iki boyutu bulunmaktadır. Bu çalışmada ölçeğin güvenirlik katsayısı α : 0.90 olarak raporlanmıştır. Ölçek örnek maddeleri Sosyal Baskınlık Yönelimi- Eşitlik Karşıtı Olma (SBY-EKO) boyutu için “Grupların eşitliği öncelikli hedefimiz olmamalıdır.”, “Bütün grupların eşit yaşam koşullarına sahip olmasını güvence altına almaya çabalamamalıyız.”, ters kodlu “Ne kadar çaba gerektirirse gerektirsin, tüm grupların hayatta eşit şansa sahip olmasını sağlamak için mücadele etmeliyiz.”, “Grupların eşitliği idealimiz olmalıdır” şeklindedir. Sosyal Baskınlık Yönelimi- Baskınlık (SBY-B) boyutu için ise örnek maddeler “Bazı insan grupları elbette diğer gruplardan daha aşağı konumdadır.”, “Bazı insan grupları buldukları yerde tutulmalıdır” ve ters kodlu “En alttaki gruplar buldukları yerde kalmak zorunda olmamalıdır.” ve “Toplumda hiçbir grup baskın olmamalıdır.” şeklindedir.

Kaynak ve diğerleri (2021) gerçekleştirdikleri güncel bir çalışmada ölçeğin yukarıda işaret edilen çok boyutlu yapısının Türkiye için geçerli olmakla birlikte, alt boyutların (SYB-EKO ve SYB-B) kuramsal olarak birbirinden istikrarlı olarak ayrışmadığı ve bu noktadan hareketle ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olarak Türkiye tek faktörlü kullanımının yerinde olacağını vurgulamışlardır. Bu noktadan hareketle çalışmada katılımcıların sosyal baskınlık yönelimleri, yeni sosyal baskınlık yönelimi ölçeği (SBY7) ile tek boyut üzerinden değerlendirilmiştir.

Algılanan Tehdit Ölçeği

Katılımcıların Suriyeli göçmenlere yönelik tehdit algılarının ölçülmesine yönelik olarak Stephan, Ybarra ve Bachman (1999) tarafından geliştirilip, Türk-

çe geçerlilik çalışması Balaban (2013) tarafından yapılmış (genel tehdit ve kültürel tehdit) 2 boyutlu 20 maddeli **tehdit ölçeği** kullanılmıştır. Bu çalışmada algılanan tehdittin genel tehdit boyutu için α : .94 olarak belirlenirken kültürel tehdit boyutu için güvenilirlik katsayısı α : .89 olarak raporlanmıştır. Ölçek örnek maddeleri genel tehdit boyutu için “Suriyeliler iş olanaklarını Türklerin elinden alıyor”, “Suriyelilerin nüfus artış hızı Türkiye’nin düzenini tehdit etmektedir” şeklinde olup, kültürel tehdit boyutu için ise “Suriyelilerin örf adetleri Türklerinkinden farklıdır”, “Aile ilişkileri ve çocuk yetiştirme tarzları açısından Suriyeliler, Türklerden farklıdır” şeklindedir.

Önyargı Ölçeği (Dış Gruba Yönelik Olumsuz Duygular Ölçeği)

Katılımcıların Suriyeli göçmenlere yönelik önyargılarının ölçülmesinde Stephan vd. (1998) tarafından geliştirilip, Türkçe geçerlemesi Balaban (2013) tarafından yapılmış 2 boyutlu 12 maddeli **dış gruba yönelik olumsuz duygular ölçeği** kullanılmıştır. Ölçeğin olumlu ve olumsuz duygulanım olarak iki boyutu bulunmaktadır. Ölçek örnek maddeleri pozitif duygulanım için “hayranlık”, “benimseme” şeklinde olup olumsuz duygulanım boyutu için “düşmanlık”, “üstünlük” şeklindedir. Ölçeğe ait olumlu duygulanım boyutu α : .87 olarak raporlanırken, olumsuz duygulanım boyutu α : .86 olarak raporlanmıştır.

Verilerin Analizi ve Bulgular

Verilerin analizi için SPSS ve AMOS programlarından yararlanılmıştır. Araştırma verilerinin yol (path) analizine uygun hale getirilmesi amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına ait uyum iyiliği değerleri, normallik dağılımı varsayımı durumlarını gösteren çarpıklık (Skewness), basıklık (Kurtosis) değerleri ve ölçüm araçlarına ait güvenilirlik değerleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Ölçüm Araçlarına Ait Bulgular

Ölçekler	χ^2/df	RMSEA	CFI	GFI	Skewness	Kurtosis	Cronbach Alfa
Sosyal Baskınlık Yönelimi	4.20	0.079	0.92	0.91	0.27	-0.53	0.90
Genel Tehdit	4.08	0.078	0.95	0.88	-1.42	1.62	0.94
Kültürel Tehdit					-1.50	1.97	0.89
Olumlu Duygulanım	3.31	0.067	0.96	0.95	1.49	1.90	0.87
Olumsuz Duygulanım					-0.08	-1.03	0.86

Araştırmada kullanılan ölçeklerin toplanan veriler ile uyumlu olup olmadığına tespiti için yapılan birinci düzey DFA sonucunda uyum iyiliği değerlerinin sosyal baskınlık yönelimi ile kültürel tehdit boyutu için kabul edilebi-

lır sınırlar dışında yer aldığı tespit edilmiştir. Analiz sonuçları incelendiğinde sosyal baskınlık yöneliminde yer alan SDO2- “Grupların eşitliği öncelikli hedefimiz olmamalıdır.” ifadesi ile algılanan tehdit boyutlarından kültürel tehdit boyutunda yer alan Tehdit C7- “Suriyeliler kültürlerine ve dillerine gereğinden fazla sahip çıkıyorlar.” ifadesinin faktör yükünün 0,32’den düşük olduğu anlaşılmış ve bu ifadeler yer aldıkları ölçeklerden çıkarılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). İfadeler çıkarıldıktan sonra yapılan DFA sonucunda uyum iyiliği kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğu anlaşılmıştır (Forza ve Flippini, 1998; Hair vd., 2018). Değişkenlerin normal dağılım varsayımına uygunluğunun belirlenmesi için ölçeklerin Skewness-Kurtosis değerlerine bakılmıştır. Tablo 1’de gösterilen sonuçlara göre ölçeklere ait Skewness-Kurtosis değerlerinin +2 ile -2 değerleri arasında yer aldığı tespit edilmiş ve verilerin normallik dağılımı varsayımını sağladığı söylenebilmektedir (George ve Mallery, 2010). Son olarak ölçüm araçlarının tutarlılığının belirlenebilmesi için gerçekleştirilen Cronbach Alfa testi sonuçlarına göre ölçeklerin güvenilir olduğu anlaşılmıştır (Kayış, 2005).

Araştırmada kullanılan ölçeklerin ortalamalarına, standart sapmalarına ve korelasyonlarına ait bilgiler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Değişkenlere Ait Ortalamalar, Standart Sapmalar ve Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

Ölçekler		SS	1	2	3	4	5
1.Sosyal Baskınlık Yönelimi	3.32	1.37	1				
2.Genel Tehdit	5.93	1.28	0.34**	1			
3.Kültürel Tehdit	5.89	1.15	0.32**	0.83**	1		
4.Olumlu Duygulanım	1.84	1.07	-0.26**	-0.57**	-0.53**	1	
5.Olumsuz Duygulanım	4.17	1.73	0.41**	0.59**	0.54**	-0.38**	1

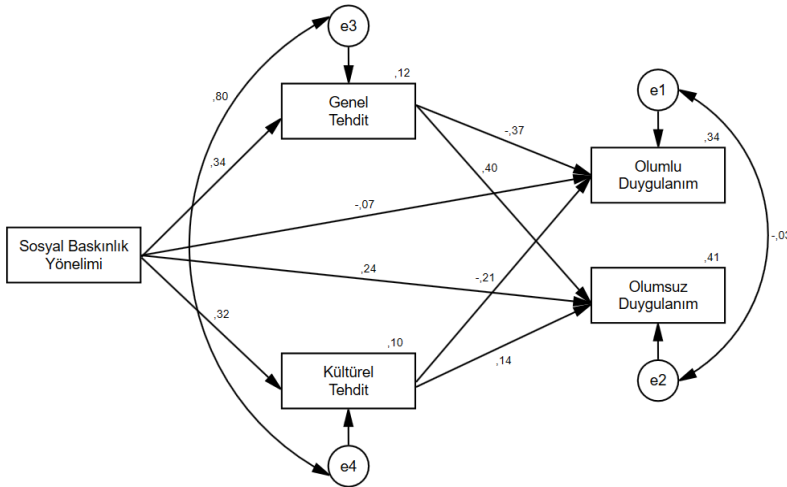
Not:** p<0,01 düzeyinde anlamlı

Tablo 2’ye bakıldığında pearson r değerlerine göre; sosyal baskınlık yönelimi ile genel tehdit ($r = 0.34$; $p < 0,01$), kültürel tehdit ($r:0.32$; $p < 0,01$) ve olumsuz duygulanım ($r:0.41$; $p < 0,01$) arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilirken olumlu duygulanım ($r:-0.26$; $p < 0,01$) ile ilişkinin negatif yönlü ve anlamlı olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların genel tehdit algıları ile kültürel tehdit ($r:0.83$; $p < 0,01$), olumsuz duygulanım ($r:0.59$; $p < 0,01$) arasındaki ilişkinin pozitif yönlü ve anlamlı olduğu tespit edilirken, olumlu duygulanım ($r:-0.57$; $p < 0,01$) ile olan ilişkinin negatif yönlü ve anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Yine katılımcıların kültürel tehdit algıları ile olumsuz duygulanım algıları ($r:0.54$; $p < 0,01$) arasındaki ilişkinin pozitif yönlü ve anlamlı olduğu, olumlu duygulanım ($r:-0.54$; $p < 0,01$) ile bu ilişkinin negatif yönlü ve

anlamli olduğu belirlenmiştir. Son olarak katılımcıların sahip olduğu olumlu duygulanım ile olumsuz duygulanım arasındaki ilişkinin negatif yönlü ve anlamli ($r:-0.38$; $p<0,01$) olduğu tespit edilmiştir.

AMOS programı aracılığı ile gerçekleştirilen araştırma modeline ait yol analizi sonuçları Şekil 2'de gösterilmiştir. Yol analizi sonuçlarına bakıldığında, katılımcıların sosyal baskınlık yöneliminin genel tehdit algıları ($\beta =0.34$; $p<0.001$) ile kültürel tehdit algıları ($\beta:0.32$; $p<0.001$) düzeylerini pozitif yönlü ve anlamli olarak ilişkili olduğu bulunmuştur. Katılımcıların sosyal baskınlık yönelimi düzeylerinin olumsuz duygulanım ($\beta:0.24$; $p<0.001$) düzeylerini pozitif yönde ve anlamli olarak etkilediği tespit edilirken, olumlu duygulanım ($\beta:-0.07$; $p:0.072$) düzeylerini negatif yönde etkilediği ancak bu ilişkinin anlamsız olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre; H1, H2 ve H4 hipotezleri kabul edilirken H3 hipotezinin reddedilmiştir. Son olarak katılımcıların genel tehdit algıları olumlu duygulanım ($\beta:-0.38$; $p<0.001$) düzeylerini negatif yönlü ve anlamli olarak etkilediği belirlenirken, bu etki olumsuz duygulanım ($\beta:0.40$; $p<0.001$) düzeylerinde pozitif yönlü ve anlamlidir. Benzer Şekilde katılımcıların kültürel tehdit algıları olumsuz duygulanım ($\beta:0.14$; $p<0.05$) düzeylerini pozitif yönlü ve anlamli olarak etkilerken, olumlu duygulanım düzeylerini ($\beta:-0.21$; $p<0.01$) negatif yönlü anlamli bir Şekilde etkilemektedir. Bu sonuçlara göre H5, H6, H7 ve H8 hipotezleri kabul edilmiştir. Yol analizi sonuçları ve modelin uyum iyiliği değerleri Tablo 3' de gösterilmiştir.

Şekil 2. Yol Analizi Sonuçları

Tablo 3. Yol Analizi Sonuçları

Değişkenler arası yollar		B	S.E.	p	
Sosyal Baskınlık Yönelimi	→	Genel Tehdit	0.34	0.04	***
Sosyal Baskınlık Yönelimi	→	Kültürel Tehdit	0.32	0.04	***
Sosyal Baskınlık Yönelimi	→	Olumlu Duygu	-0.07	0.03	0.07
Sosyal Baskınlık Yönelimi	→	Olumsuz Duygu	0.24	0.05	***
Genel Tehdit	→	Olumlu Duygu	-0.37	0.05	***
Kültürel Tehdit	→	Olumsuz Duygu	0.14	0.09	0.02
Kültürel Tehdit	→	Olumlu Duygu	-0.21	0.06	0.01
Genel Tehdit	→	Olumsuz Duygu	0.40	0.08	***

CMIN(x2) /df=3,217; RMSEA= 0,066; CFI= 0,998; GFI=0,997

***p<0,001 düzeyinde anlamlı, β : Standartlaştırılmış yol katsayısı

Araştırma modelinde yer alan aracılık etkileri test etmek amacı ile AMOS programı aracılığı ile bootsrap tekniği kullanılmıştır. Katılımcıların sosyal baskınlık yöneliminin dış gruba yönelik davranış boyutları üzerindeki etkisinde algılanan tehdit boyutlarının aracılık etkisini tespit edebilmek için Gaskin ve Lim (2018) tarafından AMOS programı için geliştirilen eklentiden yararlanılmıştır. Araştırma modelinden yararlanılarak oluşturulan spesifik aracı etki analiz sonuçları Tablo 4’ de gösterilmiştir.

Tablo 4. Araştırma Modeli Aracılık Etkileri

Dolaylı Yol	Dolaylı Etki	p	%95 Güven Aralığı	
			Alt Sınır	Üst Sınır
Sosyal Baskınlık→Genel Tehdit→Olumlu Duygulanım	-0.13	***	-0.142	-0.066
Sosyal Baskınlık→Genel Tehdit→Olumsuz Duygulanım	0.14	**	0.121	0.229
Sosyal Baskınlık→Kültürel Tehdit→Olumsuz Duygulanım	0.04	**	0.020	0.100
Sosyal Baskınlık→Kültürel Tehdit→Olumlu Duygulanım	-0.07	**	-0.086	-0.024

***p<0,001; **p<0,01

Tablo 4’de gösterilen analiz sonuçlarına göre katılımcıların sosyal baskınlık yöneliminin dış gruba yönelik olumlu ($\beta = -0.13$; %95 GA [-0,142:-0,066]; $p < 0,001$) ve olumsuz duygulanım ($\beta = 0.14$; %95 GA [0,121:0,229]; $p < 0,01$) üzerindeki etkisinde genel tehdit algılarının aracılık etkisinin olduğu belirlenmiştir. Aynı şekilde sosyal baskınlık ile dış gruba yönelik olumlu ($\beta = -0.07$; %95 GA [-0,086:-0,024]; $p < 0,01$) ve olumsuz duygulanım ($\beta = 0.04$; %95 GA [0,020:0,100]; $p < 0,01$) arasındaki ilişkide kültürel tehdit algısının da aracılık etkisi tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre H9 ve H10 hipotezleri kabul edilmiş olup, katılımcıların sosyal baskınlık yöneliminin dış gruba yönelik

davranışlar üzerindeki etkisinde algılanan tehdittin aracılık etkisi olduğunu ifade etmek mümkündür.

Tartışma ve Sonuç:

Bu araştırmada Suriyeli göçmenlere yönelik tehdit algılarının, olumlu ve olumsuz duyguların sosyal baskınlık yönelimi perspektifinden incelenmesi amaçlanmıştır. Bulgulara göre sosyal baskınlık yöneliminin, Suriyeli göçmenlere yönelik, genel ve kültürel olmak üzere her iki tehdit algısı ile pozitif anlamlı ilişki içinde olduğu görülmüştür. Diğer bir ifade ile ev sahibi toplum üyesi gençlerin göçmenler ile aralarındaki eşitsizliği sürdürmeye yönelik tutumları güçlendikçe Suriyeli göçmenleri gerek ekonomik gerekse ayrıcalıklı grupların kullanımına açık kaynaklara ve yerleşik kültürel düzene tehdit olarak görme durumu belirginleşmekte, bu durumun da göçmenlere yönelik olumsuz önyargıları güçlendirmektedir. Bu durum sosyal baskınlık teorisinin gruplararası eşitsizliğin sürdürülmesine yönelik tutumları merkeze koyan teorik örgüsü (Sidanius vd., 1994; Pratto vd., 1994) bu durumu zaafa uğratacak gelişmelere karşı tepkiselliği ortaya koyan bütünleşik tehdit (Rios vd., 2018; Stephan, vd., 1999; Stephan ve Stephan, 2000, Stephan, 2012,) ve bir grubun kazancının diğerinin kaybı olduğuna ilişkin algı ve kaygıların, rekabet edilen göçmenler vb. gibi dış gruplara yönelik tehdit algılamalarını güçlendirerek, negatif önyargılar ile sonuçlanacağını vurgulayan gerçekçi çatışma teorilerinin çıkarımları (Campbell, 1965; Sherif vd., 1988; Sidanius ve Pratto, 1999) ve öncü çalışma bulguları ile uyumludur (Balaban 2013; Jedinger ve Eisentraut, 2019; Quist ve Resendez, 2002; Vallejo- Martin vd., 2021). Araştırma, sosyal baskınlık yönelimi ile algılanan tehdit arasındaki ilişkiyi doğrulaması açısından mevcut literatürle uyum içindedir (Costello ve Hodson, 2010; Halabi vd., 2008). Bu ilişkilerin, dünya genelinde en fazla göçmene ev sahipliği yapan ülkelerden biri olan Türkiye bağlamında ele alınmış olması çalışmanın önemi artırmaktadır. Sonuçlar, sosyal baskınlık, algılanan tehdit ve göçmenlere yönelik duyguların evrensel geçerliliğini destekleyen bulgular sunmuştur.

Yukarıda da ifade edildiği üzere sosyal baskınlık yöneliminin, kendisi ayrımcılığı üreten bir tutumdur (Sidanius vd 1991; Sidanius vd., 1994). Bu yargı ile uyumlu şekilde sosyal baskınlık yöneliminin güçlenmesi diğer etnik ya da dini gruplara (Lee vd. 2011), göçmenlere (Duckitt, 2006; Miglietta vd., 2014; Eser ve Uygur, 2019; Sarıdağ ve Eser, 2023a) yönelik önyargıları güçlendirdiğini ortaya koyan çalışmalar hâlihazırda mevcut olup, güncel çalışmada da sosyal baskınlık yönelimi ile önyargılar arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Zira sosyal baskınlık yöneliminin gruplar arası hiyerarşinin örtük

olarak sürdürülmesi talepleri ile ilişkili olduğu (Ho vd. 2012, 2015) alanda sıklıkla tartışılmaktadır. Bununla birlikte araştırma modelinde göçmenlere yönelik olumsuz duygulanım ile sosyal baskınlık yönelimi arasında pozitif anlamlı bir ilişki gözlemlenirken, olumlu duygulanım arasında ilişkili bulunamamıştır. Diğer bir ifade ile gençlerin göçmenler ile aralarındaki eşitsizliği sürdürmeye yönelik tutumları onların göçmenlere yönelik olumsuz duygularını güçlendirmektedir. Bu bulgular da öncü çalışma bulguları ile örtüşmektedir (Karaoğlu 2015; Snellman ve Ekehammar 2005; Sibley ve Liu, 2010; Wollast vd., 2023).

Araştırmada sosyal baskınlık yöneliminin, genel ve kültürel tehdit algıları üzerinden göçmenlere yönelik önyargıları-olumlu ve olumsuz duygulanımı yordadığı görülmüştür. Öyle ki genel tehdit algılamaları sosyal baskınlık yönelimi ile göçmenlere ilişkin olumlu/olumsuz önyargılar arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Yukarıda da ifade edildiği üzere sosyal baskınlık yönelimi genel tehdit algılamalarını arttırmakta, genel tehdit algılamaları da göçmenlere yönelik olumlu duygulanımı azaltırken, olumsuz duygulanımı artırmaktadır. Genel tehdit algıları ile paralel bir şekilde kültürel tehdit algılamaları da sosyal baskınlık yönelimi ile olumlu/olumsuz önyargılar arasındaki ilişkiye aracılık etmekte, sosyal baskınlık yönelimi kültürel tehdit algılarını güçlendirirken, söz konusu kültürel tehdit algılamaları olumlu duygulanımı zayıflatmakta, olumsuz duygulanımı ise güçlendirmektedir. Bu bulgular, Matthews ve Levin'in (2012) sosyal baskınlık yönelimi ile tehdit algıları ve tehdit algıları ile dış gruba yönelik duygulanım arasında ilişki olduğunu ortaya koydukları çalışma sonuçları ile örtüşmektedir. Benzer şekilde modelden elde edilen sonuçlar gerek Karaoğlu (2015)'nin, tehdit algılamalarının sosyal baskınlık yönelimi ile duygulanım arasındaki ilişkide etkili olduğunu, gerekse Vallejo-Martin vd., (2021)'nin sosyal baskınlık yönelimi ve algılanan tehdidin göçmenlere yönelik önyargıları duygulanım üzerinden açıklamada etkili olduğunu ortaya koyan araştırma bulguları ile uyumludur. Ayrıca bulgular, Charles-Toussaint ve Crowson (2010)'nin, yabancı öğrencilere yönelik önyargılar üzerinde gerek sosyal baskınlık yöneliminin gerekse algılanan tehdidin etkili olduğu sonucuna ulaştıkları araştırma bulguları ile de örtüşmektedir. Benzer şekilde Caricati, vd. (2017) araştırmalarında göçmenlere yönelik gerek sembolik gerekse gerçekçi tehdit algılarının sosyal baskınlık yöneliminin önyargılar üzerindeki etkisine aracılık ettiği bulgulamışlardır. Son olarak öncü yazınla benzer şekilde Mancini vd. (2020) algılanan tehdidin göçmenlere yönelik önyargılar üzerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

Özetle, algılanan tehdidin, yüksek sosyal baskınlık yönelimine sahip bireylerin dış gruplarla nasıl etkileşime girdiğini ve nasıl davrandığını etki-

lediği söylenebilir. Algılanan tehdidin aracılığı, sosyal baskınlığın dış grup davranışı üzerindeki etkisinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu araçları tanımak, özellikle göçmenlere yönelik önyargıların kökenlerini anlamak ve bununla mücadele etmeye, yönelik stratejiler geliştirmek için çok önemlidir. Araştırma sonuçlarına göre, algılanan tehditleri azaltmayı amaçlayan müdahalelerin, sosyal baskınlığın grup dışı davranış üzerindeki olumsuz etkilerini potansiyel olarak hafifletebileceği söylenebilir. Araştırma bulgularının öncelikle kısıtlı bir örneklemde elde edildiği akılda tutulmalıdır. Öyle ki çalışma örnekleme, belirli bir yaş grubunu (yaşları 18-25 arasında değişen 319'u kadın, 191'i erkek olmak üzere 510 kişi) kapsamaktadır. Bu bağlamda katılımcıların genel ve kültürel tehdit algılamalarının somut bir ekonomik rekabetin bir sonucu olmadığı, gruplararası temas ile çokkültürlü bir toplum yapısına ilişkin tutumların araştırma modeline dâhil edilmediği gibi hususlar araştırama kısıtları olarak göz önünde tutulmalıdır. Zira gruplararası temas, çoğunluk grubunun göçmenlere olan güvenini artırma, onlarla dayanışma hissetme ve göçmen haklarını savunan eylemlere katılımını teşvik etme (Çakal vd., 2021; Özkan vd., 2024) potansiyeline sahiptir. Yine çokkültürlülüğe ilişkin olumlu tutumlar gerek göçmenlere yönelik toplumsal mesafeyi gerekse önyargıları azaltmada etkili olabilmektedir (Uygur vd., 2024).

Sonuç olarak gruplar arasındaki hiyerarşiyi meşru gören sosyal baskınlık yöneliminin önyargılar üzerinde etkili olduğu ve bu ilişkide algılanan tehdidin aracılık ettiği hususu çalışmanın temel bulgusudur. Müteakip çalışmaların farklı yaş ve meslek gruplarında yapılması, var ise göçmenler ile kurulan sosyal temasın nitelik ve niceliğinin irdelenmesi göçmenlere yönelik önyargıların daha derinlemesine anlaşılmasına katkı sunacaktır. Yine bu kapsamda sosyal baskınlık yönelimi ile sağ kanat yetkeci tutumların göçmenlere yönelik zenofobik tutumlar üzerindeki etkisi ve bu ilişkide belirleyici olması muhtemel tehdit algılamaları, sosyal temas, sosyal mesafe ve çok kültürlülüğe yönelik tutumlar gibi değişkenler üzerinden konunun irdelenmesinin, alana katkı sunacağını ifade etmek mümkündür.

Kaynakça

- Akgün, A. (2023). Türkiye'deki göçmen çocukların eğitim sorunları konusunda tarihsel bir çerçeve. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 27(2), 395-406.
- Arslan, E., Çiçek, A., ve Baykal, Ö. N. (2021). Türkiye'deki siyasal partilerin geçici koruma altındaki Suriyeliler sorununa bakışı üzerine bir inceleme. *İktisadi ve İdari Bilimler Alanında Uluslararası Araştırmalar*, 93-123.
- Balaban Ç.D. (2013). *The roles of intergroup threat, social dominance orientation and right-wing authoritarianism in predicting Turks' prejudice toward Kurds*, (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Barın, H. (2023). Geçici misafirlikten kalıcı yerleşmeye evrilen süreçte Türkiye'deki Suriyelilerin yaşadıkları sorunları yeniden tartışmak. *Liberal Düşünce Dergisi*, (110), 147-179.
- Bender M., Osch Y. V., He J., Güngör D. ve Eldja A. (2022). The role of perceived discrimination in linking religious practices and well-being: a study among Muslim Afghan refugees in the Netherlands. *International Journal of Psychology*, 57(4), 445-455.
- Biber, F. U. (2024). Suriyeli mülteciler ve xenofobik algı yönetimi bağlamında sosyal medyanın etkileri; İstanbul'da Dom çingeneleri. *Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 42(2), 157-182.
- Bimay, M., ve Çetin, E. (2023). Entegrasyon sürecinde göçmen aile yapısında yaşanan değişimler: Batman'daki Suriyeliler örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(3), 1019-1935.
- Campbell, D. T. (1965). Ethnocentric and other altruistic motives. D. Levine (Ed.). *Nebraska Symposium on Motivation* içinde (s. 283-311). Lincoln: University Of Nebraska Press.
- Can, A. (2017). *Spss ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi (5.bs.)*. Ankara: PEGEM Akademi.
- Caricati, L., Mancini, T. ve Marletta, G. (2017). The role of ingroup threat and conservative ideologies on prejudice against immigrants in two samples of Italian adults. *The Journal of Social Psychology*, 157(1), 86-97. <https://doi.org/10.1080/00224545.2016.1176552>
- Charles-Toussaint, G. C., ve Crowson, H. M. (2010). Prejudice against international students: the role of threat perceptions and authoritarian dispositions in U.S. students. *The Journal of Psychology*, 144(5), 413-428. <https://doi.org/10.1080/00223980.2010.496643>
- Costello, K., ve Hodson, G. (2011). Social dominance based threat reactions to immigrants in need of assistance. *European Journal of Social Psychology*, 41(2), 220-231.
- Cremer, T. (2023). A Europeanisation of American politics? Trumpism and the populist radical right in the United States. *Journal of Language and Politics*, 22(3), 396 - 414, <https://doi.org/10.1075/jlp.22135.cre>
- Çakal, H., Halabi, S., Cazan, A. M., ve Eller, A. (2021). Intergroup contact and endorsement of social change motivations: The mediating role of intergroup trust, perspective-taking, and intergroup anxiety among three advantaged groups in Northern Cyprus, Romania, and Israel. *Group Processes & Intergroup Relations*, 24(1), 48-67.
- Çiçek, A. (2022a). Suriyelilerin sosyal ve siyasal entegrasyonu Adana ili incelemesi. Birinci Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çiçek, A. (2022b). "Türkiye'de göçmen entegrasyonu ve Mıpx verilerine göre değerlendirilmesi," *İçinde Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler* Edt:Hamza Bahadır Eser, Cilt:1, Siyasal Kitabevi, 185-204.
- Çobanoğlu, F. (2024). Eğitimde göçmen çocuklar: çeşitli ülkelerde uygulanan eğitim politikalarının incelenmesi. *Yaşadıkça Eğitim*, 38(2), 501-518.
- Duckitt, J. (2006). Differential effects of right wing authoritarianism and social dominance orientation on outgroup attitudes and their mediation by threat from and competitiveness to outgroups. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 32(5), 684-696.
- Dustmann, C., T. Frattini, ve I. P. Preston (2012). The Effect of immigration along the distribution of wages. *Review Of Economic Studies* 80(1), 145-73.
- Eser H.B. ve Uygur, M.R. (2019). Suriyeli göçmenlere yönelik tutumların bütünlük tehdit ve sosyal mesafe kuramları doğrultusunda incelenmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi Örneği. *Liberal Düşünce Dergisi*, 24(95), 131-162.

- Eser H.B., ve Çiçek A. (2020). Avrupa'da aşırı sağın ayak sesleri: zenofobinin patolojik normalleşmesi. *Alternatif Politika*, 12(1), 114-144.
- Eser, H. B., Çetinceli, K., ve Uygur, M. R. (2023). The effect of gender and income differences on social dominance orientation: an examination of youth's attitudes towards Syrians under temporary protection. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 14(1), 240-258. <https://doi.org/10.54688/ayd.1274908>
- Fidan, M. S., ve Taş, A. (2023). Türkiye'de geçici koruma statüsünde yaşayan Suriyeli sığınmacıların eğitim sorunları. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 137-156.
- Forza, C., ve Filippini, R. (1998). TQM impact on quality conformance and customer satisfaction: a causal model. *International Journal of Production Economics*, 55(1), 1-20.
- Gaskin, J.ve Lim, J. (2018). Indirect effects. *AMOS plugin*. Gaskination's StatWiki.
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for windows step by step: a simple guide and reference*, 17.0 update (10a ed.) Boston: Pearson
- Güler A.ve Yıldırım M. (2022). Associations between acculturation, perceived discrimination and subjective well-being among Syrian adolescents Living in Turkey. *International Journal Of Psychology*, 57(2), 171-180.
- Günay S. ve Eser H.B. (2022). "Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası düzenlemeler ve iç hukukta mülteci, göçmen, sığınmacı, kavramları ile geçici koruma statüsü". İçinde *Geçici Koruma Statüsündeki Suriyeliler Güncel Tartışmalar* Edt: Hamza Bahadır Eser Cilt:1, Siyasal Kitabevi, 11-22.
- goc.gov.tr, Erişim tarihi: 04.04.2024
- Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J., Babin, B.J. ve Anderson, R.E. (2018). *Multivariate data analysis*. Hampshire: Cengage Learning.
- Halabi, S., Dovidio, J. F., ve Nadler, A. (2008). When and how do high status group members offer help: effects of social dominance orientation and status threat. *Political Psychology*, 29(6), 841-858.
- Hasta, D. ve Karaçanta, H. (2017). Yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi ve siyasal görüş. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(40), 23-34.
- Hiçdurmaz, Z. (2023). Göçmenlerin ötekileştirilmesinde kolektif bir duygu olarak zenofobi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (75), 373-384.
- Ho, A. K., Sidanius, J., Kteily, N., Sheehy-Skeffington, J., Pratto, F., Henkel, K. E., ve Stewart, A. L. (2015). The nature of social dominance orientation: Theorizing and measuring preferences for intergroup inequality using the new SDO7 scale. *Journal of Personality and Social Psychology*, 109(6), 1003-1028. <http://dx.doi.org/10.1037/pspi0000033>
- Ho, A. K., Sidanius, J., Pratto, F., Levin, S., Thomsen, L., Kteily, N. ve Sheehy-Skeffington, J. (2012). Social dominance orientation: Revisiting the structure and function of a variable predicting social and political attitudes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(5), 583-606.
- Jedinger, A. ve Eisentraut, M. (2019). Exploring the differential effects of perceived threat on attitudes toward ethnic minority groups in Germany. *Frontiers in Psychology*, Vol: 10, Article 289510(2895).
- Kancs d'A., ve Lecca, P. (2018). Long-term social, economic and fiscal effects of immigration into the EU: the role of the integration policy. *The World Economy*, 41(10), 2599-2630.
- Karaoğlu, E. K. (2015). *The role of social dominance orientation, empathy and perceived threat*

in predicting prejudice of Turkish citizens toward Syrian immigrants, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Orta Doğu Teknik Bilimler Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Kayış, A. (2005). Güvenilirlik analizi. Kalaycı, Ş. (Ed.), *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri içinde*, 5.Basım, Ankara: Asil Yayınevi.
- Kaynak B. D., Malatyalı M. K. ve Hasta D. (2021). Yeni sosyal baskınlık yönelimi ölçeği'nin (sby7) Türkçeye uyarlanması. *Studies in Psychology*, 41(1), 301-330.
- Kestler, T. (2022). Radical, nativist, authoritarian—or all of these? assessing recent cases of right-wing populism in Latin America. *Journal of Politics in Latin America*, 14(3), 289-310. <https://doi.org/10.1177/1866802X221117565>
- Lee, I. C., Pratto, F. ve Johnson, B. T. (2011). Intergroup consensus/disagreement in support of group-based hierarchy: An examination of socio-structural and psycho-cultural factors. *Psychological Bulletin*, 137(6), 1029–1064. <https://doi.org/10.1037/a0025410>
- Lindholm, A., Lutz, G. ve Green, E. G. T. (2024). Life dissatisfaction and the right-wing populist vote: Evidence from the European Social Survey. *American Behavioral Scientist*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/00027642241240334>
- Louis, W. R., Duck, J. M., Terry, D. J., Schuller, R. A. ve Lalonde, R. N. (2007). Why do citizens want to keep refugees out? threats, fairness and hostile norms in the treatment of asylum seekers. *European Journal of Social Psychology*, 37(1), 53-73.
- Makashvili, A., Vardanashvili, I. ve Javakhishvili, N. (2018). Testing intergroup threat theory: Realistic and symbolic threats, religiosity and gender as predictors of prejudice. *Europe's Journal of Psychology*, 14(2), 464-484.
- Mancini, T., Bottura, B. ve Caricati, L. (2020). The role of perception of threats, conservative beliefs and prejudice on prosocial behavioural intention in favour of asylum seekers in a sample of Italian adults. *Current Psychology*, 39, 2252–2261. <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9909-4>
- Matthews, M. ve Levin, S. (2012). Testing a dual process model of prejudice: assessment of group threat perceptions and emotions. *Motivation and Emotion*, 36, 564–574 <https://doi.org/10.1007/s11031-012-9280-y>
- Miglietta A., Gattino S. ve Esses V. M. (2014). What causes prejudice? How may we solve it? Lay beliefs and their relations with classical and modern prejudice and social dominance orientation. *International Journal of Intercultural Relations*, 40, 11-21.
- Ocaklı, L., ve Avaner, T. (2023). Kent güvenliği ve düzensiz göç üzerine bir değerlendirme: İzmir'de zenofobi ve suç korkusu. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(4), 1504-1529.
- Oğuz, A., ve Oğuz, S. (2023). Mültecilere dönük nefret söylemi ve toplumsal düzensizlik. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (56), 31-42.
- Özkan, Z., Dhont, K., ve Abrams, D. (2024). Intergroup contact and intended actions in support of disadvantaged groups: the role of affective processes and feelings of solidarity. *Group Processes @ Intergroup Relations*, 27(3), 471-496.
- Padır, M. A., ve Erdur-Baker, Ö. (2023). Syrian refugees and xenophobia: the role of gender, education, perceived economic income, and age. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 162-169. <https://doi.org/10.17556/erziefd.1190189>
- Pratto F., Sidanius J., Stallworth L. M., Malle B. F. (1994). Social dominance orientation: a personality variable predicting social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 741- 763.

- Quak, E. J. (2019). The effects economic integration of migrants have on the economy of host countries. *K4D Helpdesk Report*, Institute of Development Studies, Brighton, UK.
- Quist, R. M. ve Resendez, M. G. (2002). Social dominance threat: examining social dominance theory's explanation of prejudice as legitimizing myths. *Basic and Applied Social Psychology*, 24(4), 287–293. https://doi.org/10.1207/S15324834BASP2404_4
- Rios, K., Sosa, N. ve Osborn, H. (2018). An experimental approach to intergroup threat theory: manipulations, moderators, and consequences of realistic vs. symbolic threat. *European Review of Social Psychology*, 29(1), 212-255.
- Rodríguez-Pose A., Terrero-Dávila J. ve Lee N. (2023). Left-behind versus unequal places: interpersonal inequality, economic decline and the rise of populism in the USA and Europe. *Journal of Economic Geography*, 23(5), 951–977, <https://doi.org/10.1093/jeg/lbad005>
- Rowthorn, R. (2008). The fiscal impact of immigration on the advanced economies. *Oxford Review Of Economic Policy*, 24(3), 560–80.
- Saraçlı, M. (2023). Avrupa'daki popülist aşırı sağ partilerin göç meselesine yaklaşımları: Fransa ulusal birlik partisi örneği. *Liberal Düşünce Dergisi*, (110), 123-146. <https://doi.org/10.36484/liberal.1250802>
- Sarıdağ, S. ve Eser, H. B. (2023a). Gruplar arası temas, sosyal baskınlık yönelimi ve zenofobi arasındaki ilişkide algılanan tehdidin rolü İzmir konak örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 418-445. <https://doi.org/10.30798/makuiibf.1097933>
- Sarıdağ, S., ve Eser, H. B. (2023b). Sosyal baskınlık yönelimi, tehdit algısı, gruplararası temas ve zenofobik tutumların siyasal eğilim, etnik ve dini kimlikler ile ilişkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 14(38), 687-701.
- Sherif M., O. J. Harvey, B. Jack White, William R. Hood, Carolyn W. Sherif, (1988). The robbers cave experiment: intergroup conflict and cooperation. Wesleyan University Press, Middletown Connecticut.
- Sherif, M. (1988). *The robbers cave experiment: Intergroup conflict and cooperation.*[Orig. pub. as *Intergroup conflict and group relations*]. Wesleyan University Press.
- Sibley, C. G. ve Liu, J. H. (2010). Social dominance orientation: testing a global individual difference perspective. *Political Psychology*, 31(2), 175–207.
- Sidanius J., Liu J. H., Shaw J. S. ve Pratto F. (1994). Social dominance orientation, hierarchy attenuators and hierarchy enhancers: Social dominance theory and the criminal justice system. *Journal of Applied Social Psychology*, 24(4), 338-366.
- Sidanius J., Pratto F. ve Levin S. (2006). Social dominance theory and the dynamics of intergroup relations: Taking stock and looking forward. *European Review of Social Psychology*, 17(1), 271-320.
- Sidanius J., Pratto F., Bobo L. (1996). Racism, conservatism, affirmative action, and intellectual sophistication: a matter of principled conservatism or group dominance?. *Journal Of Personality and Social Psychology*, 70(3), 476-490.
- Sidanius J., Pratto F., Martin M. ve Stallworth L.M. (1991). Consensual racism and career track: some implications of social dominance theory. *Political Psychology*, 12(4), 691-721.
- Sidanius, J. ve Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Snellman, A. ve Ekehammar, B. (2005). Ethnic hierarchies, ethnic prejudice, and social dominance orientation. *Journal of Community “ Applied Social Psychology*, 15(2), 83-94.

- Stephan, W. G. (2012). "Improving relations between residents and immigrants", *Analyses Of Social Issues And Public Policy*, 12(1), 33-48.
- Stephan, W. G. ve Stephan, C. W. (1985). Intergroup anxiety.. *Journal of Social Issues*, 41(3), 157-175.
- Stephan, W. G. ve Stephan, C. W. (1996). Predicting prejudice. *International Journal of Intercultural Relations*, 20(3-4), 409-426.
- Stephan, W. G. ve Stephan, C. W. (2000). "An integrated Threat Theory of Prejudice" S. Oskamp İçinde, *Reducing Prejudice And Discrimination*, Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 23-45.
- Stephan, W. G., Renfro, C. L. ve Davis, M. D. (2008). The role of threat in intergroup relations. *Improving intergroup relations: Building on the legacy of Thomas F. Pettigrew*, 55-72.
- Stephan, W. G., Ybarra, O. ve Bachman, G. (1999). Prejudice toward immigrants. *Journal of Applied Social Psychology*, 29(11), 2221-2237. <http://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1999.tb00107.x>
- Stephan, W. G., Ybarra, O. ve Morrison, K. R. (2009). "Intergroup Threat Theory" T. D. Nelson İçinde, *Handbook Of Prejudice, Stereotyping, And Discrimination*, New York: Psychology Press, 43-60.
- Stephan, W. G., Ybarra, O., Martinez, C. M., Schwarzwald, J. ve Tur-Kaspa, M. (1998). Prejudice towards immigrants to Spain and Israel: An integrated threat theory analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 29(4), 559-576. <http://doi.org/10.1177/0022022198294004>
- Şimşek, O. (2024). Mülteci ol (ama) mak: İzmirliilerin mültecileri görme biçimleri. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 20-36.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*, 6. Basım, New Jersey: Pearson Education, Inc.
- Trounson, J. S., Critchley, C. ve Pfeifer, J. (2015). Australian attitudes toward asylum seekers roles of dehumanization and social dominance theory. *Social Behavior And Personality: An International Journal*, 43(10), 1641-1655.
- Uygun, M.R., Eser, H.B., Çoksan, S. ve Sarıdağ, S. (2024). Multiculturalism, social distance, and xenophobia among non-WEIRD individuals toward Syrian refugees: positive and negative emotions as moderators. *Current Psychology*, 43, 22859-2287. <https://doi.org/10.1007/s12144-024-06001-9>
- Vallejo-Martín, M., Canto, J.M., San Martín García, J.E. ve Perles Novas, F. (2021). Prejudice towards immigrants: the importance of social context, ideological postulates, and perception of outgroup threat. *Sustainability*. 13(9), 4993.
- Verkuyten, M. ve Martinovic, B. (2006). Understanding multicultural attitudes: The role of group status, identification, friendships, and justifying ideologies. *International Journal of Intercultural Relations*, 30, 1-18.
- Verkuyten, M. ve Thijs, J. (2002). Multiculturalism among minority and majority adolescents in the Netherlands. *International Journal of Intercultural Relations*, 26(1), 91-108.
- Ward C., Masgoret A.M. (2006). "An integrative model of attitudes toward immigrants", *International Journal of Intercultural Relations* 3, 671-682.
- Wollast, R., Lüders, A., Nugier, A., Khamzina, K., de La Sablonnière, R. ve Guimond, S. (2023). Social dominance and antiimmigrant prejudice: a crossnational and prospective test of the mediating role of assimilation, multiculturalism, colour blindness, and interculturalism. *European Journal of Social Psychology*, 53(1), 167-182.

Yang, F., He, Y. ve Xia, Z (2023). The effect of perceived discrimination on cross-cultural adaptation of international students: moderating roles of autonomous orientation and integration strategy. *Current Psychology*, 42, 19927–1994.

Yılmaz, Y. F. (2023). Avrupa ve Türk hukuku çerçevesinde geçici koruma statüsündeki sığınmacıların türkiye'deki sosyal ve siyasal etkileri bağlamında yaşanan geri gönderme ikilemi üzerine değerlendirme. *Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Bilimleri Akademik Araştırmalar Dergisi*, 7(18), 17-36.